

CUMHURİYET DÖNEMİ İLKÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ESNEK PROGRAM VE UYGULANMASI

Çavuş ŞAHİN*

Özet

Araştırmanın amacı, Cumhuriyet dönemi İlköğretim Programlarında esnek programın uygulanması ve karşılaşılan güçlükleri ortaya koymaktır. Bu ana amaç çerçevesinde 1926, 1936, 1948, 1968 ve ilköğretim programında esneklik özellikleri ne ölçüde ele alınmıştır sorularına cevap aranmıştır. Araştırma betimsel bir çalışmadır. Araştırmada kullanılan kaynakların ve belgelerin güvenilir olduğu varsayılmıştır. Araştırmanın evrenini, geçmişten günümüze esnek program ile ilgili tüm basılı kaynaklar, örneklemini ise, 1926, 1936, 1948 ve 1968 ilkokul programları ve en son uygulanan program oluşturmaktadır. Sonuç olarak, Cumhuriyetten günümüze, ilköğretimi programlarında esneklik özelliğine uyularak birtakım ilkeler çerçevesinde ele alınarak düzenlenmeye çalışılmıştır. Programlar sabit bir şekilde kalmaktan ziyade daima bir gelişme gösterdiği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Esnek program, ilkokul programları, öğrenci, öğretmen

Giriş

İnsanoğlu günümüzde bilgi patlamalarıyla bilgi ve bilgisayar çağını, uzayın derinliklerine ulaşma çabasıyla da uzay çağını iç içe yaşamaktadır. Bu hızlı gelişmeler, beraberinde toplumun siyasi, ekonomik, sosyal ve diğer bütün sistemlerini de değiştirmeye zorlamaktadır. Çağdaşlığı yakalamada bu sistemlere etkin bir güç kazandırmak gerekmektedir. Bu gücün kaynağı ise eğitimidir. Eğitimin bu itici gücü toplumsal sistemleri çağdaşlaşma idealiyle işletecek nitelikli insan yetiştirme ile daha da artmaktadır.

Eğitim, uygulamalı bir bilim alanıdır. Bu nedenle eğitim problemlerine masa başında veya kağıt üzerinde değil, problemin kaynağında, okulda veya eğitim sisteminin bütününde çözüm aramak gerekir. Eğitim sisteminde ortaya çıkan problemlerin çözümü, bir ülkede izlenen Millî Eğitim Politikasına, okuldaki öğrencinin davranışına dönüştürmesi söz konusu olan eğitim programlarının geliştirilmesine bağlı bulunmaktadır (Varış, 1976, 4). Dolayısıyla, Millî Eğitim Politikasının uygulamaya geçişi de ancak eğitim programlarının geliştirilmesi ile sağlanabilir.

Eğitimin temel öğeleri olarak bilinen öğretmen, öğrenci ve eğitim programı ayrılmaz bir bütündür. Bu üç öğeden birinin değişimi diğerlerini de etkileyecektir. Bu sebepten dolayı da, eğitim değişme sürecini eğitim programları ile bunu uygulayacak öğretmen eğitimi ve öğretmen yeterlikleri ile ve nitelikli öğretmenlerin çağdaş programlar yoluyla öğrenciyi yetiştirmesi ve davranışlarında olumlu değişiklikler meydana getirmesi ile sağlanacaktır.

* Yard. Doç. Dr.; Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı

Türkiye planlı döneme girdikten sonra, eğitim planlaması kalkınmanın ayrılmaz bir parçası olarak görülmeye başlanmış ve hazırlanan Beş Yıllık Kalkınma Planlarında eğitime büyük önem ve yer verilmiştir (DPT, 1982, 28).

Program geliştirme, eğitim programının hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme öğeleri arasındaki dinamik ilişkiler bütünü olarak tanımlamak uygun görülmektedir (Demirel, 2002, 6). Erden'e (1995, 4) göre program geliştirme ise, eğitim programlarının tasarlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve değerlendirme sonucu elde edilen veriler doğrultusunda yeniden düzenlenmesi sürecidir. Bundan dolayıdır ki, program geliştirme etkinlikleri, ya ortaya çıkan yeni bir ihtiyacı karşılamak ya da mevcut uygulamaların yetersiz görülmesi ve yeni bir seçenek sunulması amacıyla yürütülür. 1961 yılında kabul edilen 222 sayılı ilköğretim kanununun getirdiği hükümler, programların geliştirilip değiştirilmesini zorunlu kılmıştır. 1962 yılında toplanan VII. Millî Eğitim Şurası'nda,

1. Programların günün gerçekleri ve ihtiyaçları dikkate alınarak düzenlenmesi,
2. Programların geliştirilmesine bağlı olarak ders ve kaynak kitaplarının hazırlanması,
3. Öğretmenlerin yeni programların gereklerine uygun olarak yetiştirilmesi,
4. Hazırlanacak ve uygulanacak bir deneme programının komisyonlarca incelenip değerlendirildikten sonra çeşitli bölgelerde iki yıl süreyle denenmesi,
5. Deneme programlarının geliştirilerek bütün yurt çapında uygulanması kararlaştırılmıştır.

Onuncu Millî Eğitim Şurası'nda ise, Türk Millî Eğitim sisteminin Atatürk ilkeleri doğrultusunda bütünleştirilmesini öngören bir model getirilmiştir. Bu modele göre ilk ve ortaokul programları temel eğitim programları halinde bütünleştirilmektedir. Temel eğitim 6-14 yaşları arasındaki çocuklara eğitim veren bir öğretim kademesi olarak ön görülmüştür. Bu bütünleşme içinde programların 1-3, 4-5, 6-8 yıllar için çocuğun gelişim özelliklerine uygun olarak ve eğitimin bu çağlarla ilgili görev ve sorumluluğu göz önünde bulundurularak düzenlenmesi gereği üzerinde durulmaktadır (Gürkan ve Gökçe, 1999, 27).

Bir öğretim programının hazırlanmasında göz önünde tutulan öğrenci kitlesi ile bu programının belli bir yer ve zamanda uygulanacağı öğrenci grubu arasındaki bazı farklar çok önemlidir. Çünkü bu farklar öğretim programının eldeki öğrencilere uygulanması sırasında özel önlemler alınmasını, diğer bir deyişle programın eldeki öğrencilerin ihtiyaçlarına uyarlanmasını gerektirir (Özçelik, 1992, 206).

Eğitimde yenileşme, eğitimde reform ve düzenleme adı altında yürütülen bu çalışmaların temelinde, eğitim programlarında yapılan düzenlemeler bulunmaktadır. Değişen ve gelişen dünyada bireylerin topluma uyum sağlamaları için öğrenmeleri gereken davranış sayısı artmakta, bu arada bireylerin öğrenmesi gereken kavramlar, ilkeler ve uygulamalar da değişikliğe uğramaktadır (Senemoğlu, 1987, 1). Bu değişiklikler hedefler, hedef davranışlar, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme öğelerinden oluşan ve dinamik bir özellik gösteren eğitim programları vasıtasıyla yapılmaktadır. Birçok ülkede geçmişte ve günümüzde eğitim reformu, eğitimde yeniden düzenleme gibi adlar altında yürütülen ve yapılan çalışmaların aslında temelinde program düzenlemesi bulunmaktadır. Çünkü değişen ve gelişen dünyada bireylerin davranışlarında yapılması düşünülen değişiklikleri ifade eden ve bunları sistemli bir biçimde bir araya toplayan araçlar eğitim programlarıdır.

Program geliştirme çalışmaları sosyo-ekonomik, teknolojik ve kültürel faktörler ile yerel, bölgesel ve uluslar arası boyutlarda ele alınmaktadır. Toplum, birey ve

konu alanı olarak özetlenen bu temeller, her ders alanı ve sınıf düzeyi için geliştirilerek programların genel çatısı oluşturulmaktadır. Program hazırlama ve geliştirme çalışmaları; üniversitelerden davet edilen bilim adamları, program geliştirme, eğitim yönetimi, ölçme-değerlendirme uzmanları ve alan uzmanlarından oluşan program geliştirme komisyonlarınca yapılmaktadır.

MEB'de program geliştirme etkinlikleri; hedefler ve öğrencilere kazandırılacak davranışların belirlenmesini içeren çok yönlü ve devamlılık arz eden bir süreç olarak ele alınıp uygulanmaktadır. Öğretim programlarının geliştirilmesinde kurumsal iş birliği ve çoklu katılım esas alınmaktadır. Bu süreçte ulaşılabilecek hedefler ve öğrenilecek içeriğe ilişkin kararlar verildikten sonra, çeşitli öğrenme ve öğretme yöntemlerinin seçilmesi, öğretim materyallerinin geliştirilmesi ve değerlendirme esaslarının belirlenmesi yer almaktadır.

Geliştirilen eğitim ve öğretim programlarında, bireyin ve toplumun gereksinimlerinin karşılanması, kuram ve uygulamanın bütünleştirilmesi ile eğitimsel süreçlerde bireyin merkeze alınması; konuların derinliğine öğretilmesi, konuların disiplinler arası yönünün daha çok vurgulanması ve öğrenciye zengin yaşantı ortamının sağlanması gibi yaklaşımlar üzerinde durulmaktadır. Ayrıca geliştirilen programlarda Avrupa Birliği (AB) ülkelerinin eğitim standartları da göz önünde bulundurulmaktadır.

Eğitim sistemimizin özellikle ilk ve ortaöğretim programlarını geliştirme görevi Talim ve Terbiye Kurulu tarafından yerine getirilmektedir. Bu Kurul, kuruluşundan bu yana sistem düzenleme çalışmaları yanında; toplum ve fert ihtiyaçlarında meydana gelen değişimleri, bilim ve teknolojiadaki hızlı ve sürekli ilerlemeleri yakından takip ederek bilimsel araştırma sonuçlarına dayalı program geliştirme çalışmalarını içersindedir.

Cumhuriyetten günümüze ilköğretimde aralarda taslak niteliğinde olanların dışında "1926, 1936, 1948, 1968 ve 2005" olmak üzere belli başlı beş program uygulamaya konmuştur. Bugün ilköğretimde uygulanan programda özellikle sekiz yıllık zorunlu ilköğretim uygulaması nedeniyle 1970'li yıllardan beri sürekli değiştirilmiş ve geliştirilmiş olup halen de geliştirme çalışmaları devam etmektedir.

Öğrenciden beklenen davranışların programlarla belirlendiği düşünülürse program geliştirmenin eğitimdeki yeri ve önemi anlaşılabilir. Geliştirilmek istenen program ve program tasarısının ne olduğuna gelince; program tasarısı, istenen hedefleri gerçekleştirmek üzere belirli esaslara göre tertiplenip örgütlenen "öğrenme yaşantıları sistemi" program da bu yaşantıların eğitim ortamlarında gerçekleşmiş görünümüdür (Turgut, 1992, 3).

İlköğretim programlarını tasarlamada ve geliştirmede çıkış noktalarından birisi, öğrencilerin öğrenim sürecinde karşılaştıkları çeşitli güçlükleri giderici teknikleri göz önünde bulundurarak öğrenmeyi zorlaştırmak değil kolaylaştırmaktır (Ersoy, 2001, 10). Burada Saban da (2000, 74), programlardaki konuların öğrenci davranışlarına dönüştürülmesinde öğretmen programın esneklik özelliğinden yararlanması gerektiğini belirtmektedir. Burada karşımıza ilköğretim programının önemli özelliklerinden biri olan esnek olması gelmektedir.

Önder (1987, 70), esneklik kavramını, çerçeve program şeklinde ele almak ve düşünmek gerektiğini belirtmektedir. Çerçeve program, öğretme-öğrenme etkinliklerine konu olan ünite ve konuların, sadece ana hatlarını veren, çok ayrıntıya inmeyen program demektir. Böyle bir program da öğretmene bilim ve tekniğin getirdiği yenilikleri, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını, okulun bulunduğu yerin özelliklerini göz

önünde bulundurarak konuların ayrıntılarını belirleme ve bunları ele alma imkanı verir.

Büyükkaragöz ve Çivi (1994, 187), iyi bir eğitim programının esnek olmasını gerektiren nedenleri şöyle sıralamaktadırlar.

1. Bir ülkedeki okulların buldukları yerlerin çevre ve iklim bakımından farklı olması,
2. Öğrenciler arasında bireysel farkların olması,
3. Bilimsel, teknolojik ve toplumsal alanlarda hızlı gelişmelerin meydana gelmesi.

Kocapınar (1966, 46) ve Türkyılmaz 'a (1966, 52-53) göre ise, Bir program şu özellikleri taşıdığına esnek olabileceğini ifade etmektedirler.

1. Bölge ve çevre özelliklerini dikkate alır.
2. Bireysel farklılıkları dikkate alır.
3. Hızla ilerleyen bilim ve tekniğe ayak uydurabilir.
4. Öğretim süresiyle paralel ve denk bir yapıdadır.
5. İlgili oldukları okulların amaçlarını gerçekleştirmeye azami hizmet eder.

Öte yandan esnek program anlayışı bizi, sabit bir programımız olmaması, çağın gereklerine göre yapılan bir program anlayışına götürmemelidir. Bir eğitim programında hiç değişmeyen unsur ise, esnek program anlayışıdır (Bossing, 1953, 32-35). Genel amaçları, ilkeleri ve kimi durumlarda yaşantılarının seçimi, günlük çalışma çizelgelerinin yapılması, uygulama sırasında ortaya çıkan sorunların çözülmesi gibi konularda yerel okul ve örgütlerine ya da tek tek okullara hareket özgürlüğü tanıyan eğitim programı esnektir (Oğuzkan, 1974, 39).

Programın esneklik özelliğine göre, insan niteliklerini ve ihtiyaçlarını esas kabul eden ve insanı merkeze alan eğitim hizmetinin niteliğinde kaliteye bağlı olarak kişisel farklılıklara ve ayırt ediciliğe dikkat edilir, eğitim ve öğretim mümkün olduğu ölçüde kişiselleştirilir. Öğrencinin bulunduğu aşamadan başlamak şartıyla onun özelliklerine ve ihtiyaçlarına uygun eğitim hizmeti vererek maksimum seviyeye gelmesine yardımcı olmak, çağdaş eğitim sistemlerinin ve okulların amacıdır.

Son yıllarda ilköğretim programları ders programları boyutunda geliştirilmektedir. Bazı ders programları; hedef davranış, ders konuları, derslerin işleniş ile ilgili açıklamalar boyutunda ele alınmıştır. Ancak ilköğretim programının 1995 yılındaki yeni baskısında hedef ve davranışların belirlenmesi yerine dersin amaçları ve konuların belirlenmesiyle yetinilmiştir. Ancak ders programları ayrı basılmış ve bu basılarda hedef ve davranışlara önemle yer verilmiştir. (Büyükkaragöz, 1997, 231).

Ülkemizde eğitime olan talebin artış gösterdiği düşünüldüğü 2005 yılında yeni bir ilköğretim programı uygulanmaya başlanmıştır. 2005 ilköğretim programı ülkemizin tarihsel, kültürel, sosyal, ahlaki birikimini ve katılımını motivasyon kaynağı olarak görmektedir. Ayrıca, dünyada yaşanan tüm değişimleri ve gelişimleri izleyerek ülkemizin mevcut eğitim özelliklerinin belirlenmesini başarı ve başarısızlıkların değerlendirilmesini ortaya koymaktadır.

1. 1. Amaç

Araştırmamızın temel amacı, Cumhuriyet dönemi İlköğretim Programlarında esnek programın uygulanması ve karşılaşılan güçlükleri ortaya koymaktır. Bu ana amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap bulunmaya çalışılmıştır.

◆ Çavuş Şahin

- 1) 1926 programında esnek programın görünümü nasıldır?
- 2) 1936 programında esnek programın görünümü nasıldır?
- 3) 1948 programında esnek programın görünümü nasıldır?
- 4) 1968 programında esnek programın görünümü nasıldır?
- 5) 2005 programında esnek programın görünümü nasıldır?

1. 2. Önem

İlköğretimin I.Kademesi, bireylerin kendilerini gerçekleştirebilmesi, topluma uyum sağlayabilmesi, görev ve sorumluluklarını bilmesi ve kullanabilmesi için önemli bir görev üstlenmiştir. Bu kadar önemli görevleri üstlenen bir kurumun da çağın gereklerine göre kendisini yenilemesi kaçınılmazdır. Kendini sürekli yenileyen kurumlar siyasal, sosyal ve ekonomik açıdan güçlü olan kurumlardır. Bu açılardan güçlü olan toplumların eğitimi son derece gelişmişlik gösterir. Dolayısıyla, bu gibi toplumlarda da eğitim programları sürekli değişmektedir. Geçmişle gelecek arasında köprünün kurulması açısından eğitim programlarındaki değişikliklerin bilinmesi oldukça önemlidir. Ayrıca daha sonra yapılacak bu konuyla ilgili araştırmalara kaynak oluşturacağından dolayı önemlidir.

1. 3. Varsayımlar

Araştırma betimsel bir çalışmadır. Araştırmada kullanılan kaynakların ve belgelerin güvenilir olduğu varsayılmıştır. Ayrıca kaynakların ve belgelerin güvenilirliği ve geçerliliği nesnel görüş taşıyıp taşımadıkları hususları dikkate alınmıştır.

1. 4. Sınırlılıklar

- 1) Araştırma, Cumhuriyet dönemi ilköğretim programları (1926, 1936, 1948, 1968 ve 2005) ile,
- 2) Konu ile ilgili belge ve dökümanlarla,
- 3) İlköğretimin I.Kademesi ve normal öğretim ve ikili öğretim yapan okullarla,
- 4) Kullanılan yöntem, teknik ve araçların yapısından kaynaklanan durumlarla sınırlıdır.

Yöntem

Araştırma, belgelere dayanarak Cumhuriyet Döneminde ilköğretim programlarında esnek uygulamalara ait, özellikle geçmişteki olay ve olguları ele alıp uygulandıkları gibi incelenmeye çalışılmıştır. Yapılan incelemeler sonucunda birtakım bilgiler ortaya konacağı için, betimsel bir çalışma şeklindedir. Bir tarihi betimleme olan bu tür araştırmalar, geçmişin öğrenilmesi, bugünün anlaşılması ve geleceğin tahmin edilebilmesine, geçmişteki hataların bugünkü çalışmalarda tekrarlanmasından kaçınılmasına yardımcı olmaktadır.

Araştırmanın evrenini, geçmişten günümüze esnek program ile ilgili tüm basılı kaynaklar oluşturmaktadır. Örneklemi ise, 1926, 1936, 1948, 1968 ve 2005 ilköğretim programları ve en son uygulanan program oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında, Cumhuriyetten günümüze hazırlanan ilköğretim programları, program geliştirme kitapları, Talim ve Terbiye Kurulu Kararları, Tebliğler Dergileri, Üniversite kütüphanelerindeki ilköğretim Programlarıyla ilgili literatürlerde yararlanılmıştır. Verilerin düzenlenmesi ise, elde edilen bilgiler doğrultusunda konu tarihsel sıra dikkate alınarak yapılmıştır. Veriler olgusal nitelikte olduğundan, bulguların da nesnel, kişisel görüş ve beğenilerden etkilenmeyen olgusal bir özelliğe sahip olduğu kabul edilmiştir.

Bulgular ve Yorum

1926, 1936, 1948, 1968 ve 2005 programlarında elde edilen bilgilere göre, aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

1926 ilköğretim programında esneklik özelliğine çok fazla yer verilmediği görülmektedir. Ancak, çocukların yakın çevrelerine ve gelişimlerine göre derslerin düzenlendiği görülmektedir.

1936 ilköğretim programında daha çok derslerin hedefleri belirlenmeye çalışıldığı için programın diğer özelliklerine çok fazla yer verilmemiştir. Ama, çocukların ilgi, ihtiyaç ve gelişimlerine bağlı kalınmıştır. Bunun yanında, çocuğun gördüğü, duyduğu ve söylediği bir şeyi kavrayabilmesi, yeteneklerini geliştirebilmesi için, o konuda yeteri kadar temrin yaptırılması gerektiği görülmektedir. 1936 programının en önemli esneklik özelliği de ilkokulda bütün dersler öğrencinin düzeyine uygun olarak hazırlanmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin bireysel farklılıklarına dikkat edilerek onların yakın çevre ve yakın zaman ilkesi esas alınmaya çalışılmıştır. İlköğretim çocuklarının, fikirlerine, duygularına değişik yollarla anlatım imkanları verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

1948 ilköğretim Programında esneklik özelliğine gözle görülür şekilde yer verilmiştir. Buna göre, bir sınıf içindeki çocukların her biri başlı başına bir varlıktır. Vücut yapısı, hareket kabiliyeti, büyüme hızı, ruhsal özellikleri, bilgi ve beceri seviyesi, öğrenme kapasitesi, davranışı, çevresinden edindiği tecrübelerin genişliği, çokluğu ve mahiyeti, ana ve babasıyla münasebeti gibi faktörler her çocuğun gelişimine ve davranışına tesir eder. Çocuklar arasındaki bu ferdi farklılıkları göz önünde tutarak her çocuğu bulunduğu olgunluk seviyesinde kabul edip, onun kendi özel kabiliyetlerinin sınırları içinde en yüksek olgunluk seviyesine çıkarılmasını sağlamak, eğitim ve öğretimin önemli noktalarından biridir. Öğretmen, sınıfındaki öğrencilerin kabiliyetleri bakımından farklı olduklarını kavrayacak; sınıf ve okul içindeki çalışmaları, her kabiliyetteki öğrenciye, kendi kapasitesi içinde, başarı zevkini tattıracak ve ona gelişme ve olgunlaşma imkanları sağlayacak şekilde planlayacaktır. Bunun için ilköğretimin bütün öğretim çalışmaları çocuklar arasındaki ferdi farklar göz önünde tutularak ve çocukların yaş ve olgunluk seviyelerine uygun olarak ayarlanması düşüncesiyle yer verilmiştir. Buna ilaveten ilköğretim çalışmalarında, yakın yurt ve yakın zaman prensibi hakim olmalıdır (MEB, 1948, 12-19).

1968 ilköğretim programlarında da esneklik özelliği hemen göze çarpmaktadır. Buna göre, her çocuk birbirinden farklıdır: Aynı yaştaki çocukların; yetenekleri, gelişme hızları, ilgi ve ihtiyaçları birbirinden büyük farklar gösterir. Eğitim ve öğretim fertleri arasındaki bu farkları ortadan kaldırmaya ve hepsini birbirine benzetmeye uğraşacak yerde, her birine kendi ihtiyaç ve özelliklerine uygun gelişme ve yetişme imkanları sağlamalıdır. Ayrıca aynı çocuğun çeşitli kabiliyetleri arasında da önemli farklar vardır. Bu yüzden belirli bir sınır seviyesindeki bir öğrencinin, her öğrenme alanında aynı derecede başarılı olması beklenemez. Bu anlayışla, bir sınıftaki öğrencilerin birbirleriyle kıyaslanması yerine, her çocuğun başarısı kendi gelişimi içinde değerlendirilmelidir (MEB, 1969, 12).

Ayrıca, 1968 ilköğretim programında, konuların programda verilen üniteler şeklinde işleme zorunluluğu yoktur. Her yer için işlenecek konuların, o çevredeki özellikleri ile ele alınması gerekir. Bazı yerlerde çevre özellikleri öğretmeni yeni bir ünite yapmaya zorlayabilir. Böyle hallerde öğretmen, programda olmayan bir üniteyi ele alır ve işler. Adana'da "Pamuk", sahillerde "Balıkçılık" üniteleri gibi. Bundan başka, öğretmenin, programdaki ünitelerden daha iyi üniteler meydana getirebileceği hallerde, aynı sınıftaki çeşitli ünitelerden alacağı konuları birleştirerek veya bir üni-

te içindeki konuları daha değişik yönleriyle ele alarak yeni üniteler düzenlenmesi mümkündür. Ünitelerin işlenişinde programdaki sıraya uyulması zorunluluğu yoktur (MEB, 1969, 40-43).

2005 ilköğretim programında esneklik özelliği oldukça dikkat çekmektedir. Bu program esneklik açısından, öğrencilerin okul içerisinde ve yakın çevrede gerçek toplumsal hizmetlere katılmasını ve bu şekilde akademik, sosyal, bireysel gelişimler kazanmasını benimser. Bu hizmetler sayesinde öğrenciler; kişilik gelişimi, sorumluluk, vatandaşlık bilinci, başkalarını anlama, mesleki farkındalık, kendine güven, çeşitli toplumsal değerler kazandıkları gibi akademik açıdan da gelişme sağladılar (http://programlar.meb.gov.tr/program_giris/karsilastirma_5htm). Ayrıca 2005 ilköğretim programında verilen kazanımlarda ve öğretim etkinliklerinde bireysel farklılıkların gözetilmesi gereği üzerinde durulmuştur. Öğrenci ve öğretmenin çevresinde kolayca bulabileceği veya ucuzca satın alabileceği eğitim araç ve gerecinin kullanıldığı etkinliklere yer verilmiştir. Bunlara ilaveten öğrencilerin bireysel yetenekleri, performans farklılıkları ile bağımsız düşünebilmelerini değerlendiren ve yönlendiren, sağlıklı muhakeme ve karar alma becerisini geliştiren, farklı çevre ortamlarında uygun öğretim yapmaya yönelik etkinliklerin planlanması öngörülmüştür.

Örnek olarak, Hayat Bilgisi dersi çocukların yaşamı bir bütün olarak ve çocuk gözüyle algılamaları temeline dayandırılmıştır. Bunun anlamı, çocukların doğal öğrenme ortamlarında konu alanlarını birbirinden ayırmasıdır. Çünkü çocukların doğal öğrenmeleri ilginç bir konu alanı ile ifade edilmeye daha elverişlidir.

Sonuç ve Öneriler

Belge ve dökümanlardan elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki gibi sonuçlara gidilebilir.

1962'den sonra belirgin bir şekilde günümüze kadar ilköğretim programlarında esneklik özelliğine uyularak, aşağıdaki ilkeler çerçevesinde ele alınarak düzenlenmeye çalışılmıştır. Programlar sabit bir şekilde kalmaktan ziyade, daima bir gelişme gösterdiği, bu gelişme de memleketin:

- a) Sosyal yapısından
- b) Siyasi hayatından,
- c) Ekonomik düzeninden,

d) Genel olarak bilim ve teknolojiye baş gösteren gelişmelere paralel olarak düzenlenmiştir.

Son yıllarda bilim ve teknoloji alanında baş gösteren (Atom, Elektronik, Otomasyon, Feza araştırmaları gibi) yeni gelişmeler de programda ele alınmıştır.

Sonuçta, ilköğretimi esas alan konu olarak alan 5. Millî Eğitim Şurası ilköğretim programları üzerinde bir takım inceleme ve değerlendirmeler yaptıktan sonra, hangi istikametlerde değiştirilip geliştirilmesi gerektiği hakkında bazı kararlar almıştır. Bugüne kadar uygulanmasına imkan bulunmayan bu kararlar, programlarda bir takım değişiklikler yapılmasına daha önceden ihtiyaç duyulduğunu gösteren bir delildir. 1961 yılında kabul edilen 222 sayılı kanun okulöncesi, ilköğretim sonrası, özel eğitim ve diğer bazı konularda programa aksetmesi gereken önemli yenilikler getirmiştir.

Eski program mahalli şartları ve ihtiyaçları karşılayacak esnek bir çerçeve programı olmaktan ziyade, yurdun her tarafında aynı şekilde uygulanması gereken bir program kişiliği taşımaktadır. Bu da öğretim konu ve üniteleriyle çocuğun ve mahalli ihtiyaçların arasında gerekli olan bağlantının kurulabilmesini ve öğrenmeyi ço-

cuk için anlamlı bir hale getirebilmeyi zorlaştırmaktadır. Yani programın esnek bir çerçeve programı halinde yeniden düzenlenmesi zorunluluğu vardır.

Yeni programda bu husus ya ünite sayısını azaltmak yahut da öğretmenlere belirli bir sınır içinde seçim yetkisini tanımakla gidilmiştir.

Her memleket, kendi şart ve imkanları dahilinde her ferde kabiliyet ve ihtiyaçlarına uygun olarak eğitim imkanları temin etmeli ve bu maksatla eğitim programları planlanmış ve tatbik edilmiştir.

Eğitim hayatının her seviyesine ait müfredat programları, toplumun her kademesinden gelen öğrencilerin farklı ilgi ve eğilimlerine uygun olarak hazırlanmalı, ve bu gibi değişik ilgi eğilimleri, daima yeni hamleler ve eğitim rehberliği ile ilgili yeni programlar vasıtasıyla faydalı ve daha etkili sahalara yöneltecek nitelikte olması yönünde değişikliklere gidilmiştir.

İyi bir okul müfredat programı, bütün vatandaşlara gerekli olan genel öğretimi verebilecek ve aynı zamanda kişisel yetenekleri ortaya çıkarıp geliştirecek tertip ve nitelikte olması ile mümkün olacaktır.

Yeni buluş ve ilerlemeleri programlara en kısa zamanda sokarak, kazanılmış telakki edilen bilgilerin, bu yeni gelişmelere göre devamlı surette tefsiri öngörülmedir; kendi yönlerinden eğitim araç, gereç ve metotlarını ortaya koymaya hazır olması şeklinde görülmektedir.

Elde edilen bulgular ve sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki önerilere gidilebilir.

1. Esnek bir programlarda hedeflere ulaşmak daha kolaydır. Bu nedenle, bundan sonra hazırlanacak olan programlarda hedeflerin ulaşılabilirlik düzeyi, süre ile öğrenci yaşına uygun düzenlemeler yapılmalıdır. Dersin hedefleri Millî Eğitimin amaçlarına, hizmet edecek şekilde ve kendisine ulaşıldığına kanıt olacak gözlenebilir öğrenci davranışları olarak ifade edilmelidir.

2. Bundan sonraki düzenlemelerde, programların içerik boyutu, belirli zamanlarda gözden geçirilmeli ve konular; sosyal gelişmelere, anlaşmalara, devletler arası ilişkilere ve bunların gereklerine, Anayasa ve kanunlar da meydana gelen değişikliklerin medeni dünyanın istekleri doğrultusunda gerçekleştiği fikrine uygun tanzim edilmelidir.

3. İlköğretim programlarında yer verilen esnek öğretimin öğretmenlerce tam olarak kavranılamaması için çalışmaların yapılması gerekir. Öğretmenler öğrencileri bağımsız ve eleştirel düşüncelerini sağlayacak ortamlar hazırlamalıdır.

4. Öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alarak, öğretime aktif olarak katılmalarını sağlayacak ve öğrenci etkinliğine ağırlık veren problem çözme, tartışma ve proje yöntemi ile konuların işlenmesine dönük düzenlemeler yapılmalıdır. Öğrenme-öğretme sürecinde geleneksel öğretim yöntem ve tekniklerinin yanı sıra, öğrencilerin aktif olduğu yöntem ve teknikler kullanılmalıdır.

5. Özel eğitime gereksini olan öğrenciler için mevcut ilköğretim programlarında esneklik uygulamaları daha fazla sağlanmalı, öğretmenler bu konuda daha fazla bilgilendirilmelidir.

6. Öğretmen adaylarına ve öğretmenlere programın esneklik özellikleri hakkında detaylı bilgiler verilmelidir.

7. Programlardaki esneklik özelliği, öğrencilerin çevreyi kendilerinin de içinde yer aldıkları bir bütün olarak algılamaları ve korumaları, araştırma, inceleme, sorgulama, eleştirel düşünme gibi bilişsel süreçler çerçevesinde ele alınmalıdır.

Kaynakça

- 1936. **İlkokul Programı**. İstanbul.
- 1948. **İlkokul Programı**. İstanbul.
- 1962, **VII. Millî Eğitim Şurası**, Ankara.
- 1968. **İlkokul Programı**. İstanbul.
-1926. **İlkokul Programı**. İstanbul.
- Bossing, N. L. (1953), **Orta Dereceli Okullarda Öğretim**, Öğretmen Kitapları, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Büyükkaragöz, Savaş ve Çivi Cuma (1994). **Genel Öğretim Metodları**, Atlas Kitabevi Yayınları, Konya.
- Büyükkaragöz, Savaş. (1997). **Program Geliştirme**. Öz Eğitim Yayınları, Konya.
- Demirel, Özcan (2002). **Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme**, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Demirel, Özcan. (1996). **Genel Öğretim Yöntemleri**. 2. Baskı, Ankara.
- DPT. (1982). **Eğitim Sektör Raporu**. Sosyal Planlama Başkanlığı, Planlama Dairesi.
- Erden, Münire, (1995). **Eğitimde Program Değerlendirme**, Pegem Yayınları, 2.Baskı, Ankara.
- Ersoy, Yaşar. (2001). "Matematik Öğretim Programında Değişiklikler", **Çağdaş Eğitim**, Sayı:282, Aralık 2001.
- Gürkan, Tanju. ve Erten. Gökçe. (1999). **Türkiye'de Çeşitli Ülkelerde İlköğretim**. Siyasal Kitapevi, Ankara.
- http://programlar.meb.gov.tr/program_giris/karsilastirma_5htm
- Kocaçınar, Mehmet. (1966). **Genel Öğretim Metodu**, Arkın Kitapevi, İstanbul.
- Oğuzkan, Ferhan. (1974). **Eğitim Terimleri Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Özçelik, Durmuş Ali, (1992). **Eğitim Programları ve Öğretimi**, ÖSYM Yayınları, Ankara.
- Saban, Ahmet. (2000). **Öğrenme-Öğretme Süreci**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Senemoğlu,Nuray, (1987). "Bilişsel Giriş Davranışları ve Dönüt-Düzeltilmenin Erişkiye Etkisi", Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ankara.
- Turgut, Orhan. (1992). "Cumhuriyet Dönemi İlk ve Ortaöğretim Programları Ve Bu Programlardan Alınan Öğrenim Belgelerinin Değerlendirilmesi", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara.
- Türkyılmaz, Şahin. (1966). **Öğretim Metodu ve Uygulama**, MEB Öğretmeni İşbaşında Yetiştirme Bürosu, Ankara.
- Varış, Fatma, (1976). **Eğitimde Program Geliştirme**, Ankara Üniversitesi eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara.

THE ADAPTIVE PROGRAM AND ITS APPLICATION IN PRIMARY SCHOOLS IN REPUBLIC PERIOD

Çavuş ŞAHİN*

Abstract

The aim of the research is to apply the adaptive program in primary schools in republic period and to expose difficulties faced. For this purpose, a reply to questions that how dimension of adaptive futures in primary schools in 1926, 1936, 1948, 1968 and 2005 have been searched. This research is a descriptive study. All references about adaptive curricula from past to today consists of the population of research and the primary school programs of 1926, 1936, 1948, 1968 and the last applied program consist of sampling rroup. Consequently, the research is carried out by obeying the rule of adaptive and considering certain principles that are used in primary school programs. It has been found out that the programs are not stable and remain but that they continuous develop and are improved.

Key Words: Adaptive program, primary school curricula, pupil, teacher

* Ass. Prof.; Çanakkale Onsekiz Mart University Faculty of Education